

MAGYAR HADI SZABÁLYZATOK GYŰJTEMÉNYE.

Hadi edictum Kővár vára részére 1665-ből.

Edictum militare in arce Kővár, 1665. die 1. martii. Mivel a mi kglmes Urunk Ó Naga, midőn a római császár Ó Felsége itt levő praesidiumának kimenetelek felől egészen bizonyossá tétetett volna, mind maga súlyos betegsége, mind tanács ur hiveinek mlgs udvarába menetelek, mint az idevaló edictum adást halasztotta volt az Uraknak összegyűlésére, melyet is hogy Ó Naga eddig el nem küldött, tulajdonithatni újabb Ó Naga betegségének. Mivel azért mind Ó Naga súlyos betegségét értvén, mind penig, hogy az helyben levő minden rendbeli fogyatkozásokat magam Ó Nagának s az uraknak alázatosan referálhassam, szándékom, az isten velem lévén, legtovább a jövő csötörtökön megindulok Ó Naga udvarlására. Hogy azért ez hely rendezetlenül ne maradjon, a nékem a mi kgl urunktól adatott autoritásom és tisztom szerint kellett bizonyos edictumokat kiadnom, melyeknek ereje legyen csak addig, míg a mi kgl urunk méltóságos subscriptioja alatt való edictumok elérkeznek.

1. Mivel minden jó dolognak a jó rendtartás a lelke, szükség igen vice kapitány és porkoláb uraimnak a Mi kgl Urunk Ó Naga és a nemes ország szolgálatiban, kiváltképpen ez helyre való szorgalmas vigyázásban igen egyetérteni. Egyébaránt is porkoláb uraimnak illendő dependentiájok kellettven lenni vice kapitány uramtól; semmi alkalmatosságot, csak egy éjszakára is, porkoláb uraim vice kapitány uram hire nélkül ki ne menjenek. Ha peniglen ő keglme engedelmeből egyike ő kglmeknek ki megyen, akkor vice kapitány uram maga benn légyen, másképpen is három igen nagy dolgok kívánnák, hogy vice kapitány uram is a benn lakást continuálja és legtovább két éjszakánál künn ne háljon. Ha peniglen ő

kegelmének derekas magános dolgai lennének, arra a mi kgl's urunktól Ő Nagától kérezzék, avagy legalább én tőlem.

2. Mivel igen eláradott az isten ellen való káromkodás. Egyébaránt is az isteni szolgálatban is igen restek az emberek, úgy, hogy csak néhány-szori praedikatoria és könyörgésre is van némelykor, hogy senki fel nem megyen. Valaki azért vasárnap a predikatiót elmulasztja, mivel egyébaránt is a predikátor vasárnap és pénteken tartozik predikatiót tenni, ha fizetett szolgálta, az nap kenyérbeli premondáját elveszesse, ha ugyan contumacia ductus azt sok izben — négyszer-ötször megpróbálná: a Férfi megpálcáztassék; ha asszonyemberek közül való leszen, az híd alá tétessek és ott megöntöztessék; Valaki ezeknek a rút szitkoknak nemével, *ördögattával, ördögteremtéttével* szitkozodik, indifferenter akárki legyen: kövel veretessék agyon. A ki pedig *ördöglelkével* s egyéb afféle szokatlan szitkokkal szitkozódik, német és darabont, szolgarend: megpálcáztassék. Ha magam találnam mondani, toties-quoties, egy forintot adjak; ha vice kapitány uram, 30 pénzt adjon; ha porkoláb uraim közül valamelyik, 20 pénzt, s az ilyen jövedelmek fordítassanak az ekklesia szükségére.

3. Reggel, mikor a nap felkezd jöni, a toronyban dobót ütven, mindenik, várban levő porkoláb uraim, tizedesek, káplárok, magyar és német gyalogok, kiki fegyverével a maga kapujára menjen, és mindenik kapun rendre, a régi jó szokás szerént könyörögve s Jézust kiáltva, a kapukat felnyissák és midőn Felsővárban levő porkoláb uram reá vigyázatván, meg láttatja, hogy a nagykaput megnyitják, az felső vár kapuját könyörögve és Jézust kiáltván, megnyitassa négy magyar gyaloggal és hat némettel, fenn hagyván a magyar tizedest és német káplárt, alá jöjjön, kit is az alsó várban levő porkoláb a nagykapu előtt levő hidon várjon mind a vele levő magyarokkal és németekkel együtt és együtt menjenek a közép kapura és ott könyörögvén és Jézust kiáltván, legelsőben a mellette való kis ajtón két magyar gyalogot és két németet egyik magyar tizedessel ki bocsátván, kik után ugyanazon kis ajtót zárják be s egyik porkoláb benn maradjon a középső vár piacán, a másik megnyitván azon középső kaput, a kis ajtónak a rajta kiment gyalogoknak lezárása után, dobszóval menjen ki a külső kapura, ott könyörögvén s Jézust kiáltván, ott is a külső tizedes menjen ki egy magyar gyaloggal s egy némettel. Ama tizedes, a ki a kis ajtón kiment a gyalogokkal, addig megállván a gémmel, mikor aztán a külső tizedes be jön egészen, a kaput úgy nyissák meg. A külső tizedesnek parancsolva legyen, hogy senkit is idegent, a ki nem e vidékbeli, kapitány, vagy azok benn nem lévén, legalább porkoláb híre nélkül be ne bocsásson, ki is pedig indiffe-

reuter pecsét nélkül, vagy ha bizonyos embertől nem izenne, ki ne bocsásson, másképpen tudja meg, ha kétszer megpróbálja, harmadikszor meg pálezáztatik. A felső várban pedig mind külső s mind belső kerítésekben levő minden ajtók emeltsői mindenkor bezárva legyenek és csak szintén az egy kapuja, az ki az alsó várra szolgál, legyen nyitva. A felső várba pedig senkit is, valamikor én itt nem leszek, ha Urunktól Ó Nagától comissioja nem lesz, vagy legalább én tülem levele nem lesz, idegen embert be ne bocsássanak. Mivel azért leginkább ott kívántatik a vigyázás, Butsi uram ó kglne kötelessége szerint igen szorgalmatos vigyázással legyen és mindennap egy magyar gyalog és egy német czirkáljon, éjszaka is hasonlóképpen. Mind éjjel-nappal a felső várbeli németek közül három legyen a középső kapuban, s egy-egy mind éjjel-nappal vártán legyen. Éjjel a német a vár piaczára álljon s úgy strásálja a kaput és azon kapubeli magyar strása járjon alá s fel a felső várbeli kapuig; hasonló képpen az alsó várbeli németek közül a nagykapuban mindenkor, éjjel-nappal, három légyen, egy-egy strását álljon. Éjjel mindenkor a német a kapun belől strásáljon, a magyar gyalogok a virrasztókkal együtt fenn a bástyában; mikoron honn leszek, itt alsóvárbeli felső kis kapuban is mind éjjel-nappal három-három német legyen és az én ajtom előtt strásáljanak, olyankor a magyar gyalog éjjel a toronyban czirkáljon. Ha mikor én itthonn nem leszek, olyankor az három németek a külső kapuban járjanak és ott strásáljanak mind éjjel-nappal. *A kis kapuban nappal három kívántatik lenni, hanem éjszakára jöjjön fel három német és a német strásáljon olyankor a toronyban s a magyar gyalog a belső vár piaczáon czirkáljon.* Minden éjszaka porkoláb uraimék, ki-ki a mely várban lakik, mentől többször, legalább egyszer a czirkálókat meglátogassa s a várat is belől megkerülje; a tizedesek pedig minden éjjel háromszor: estve, éjfélnkor és hajnal előtt. Valamely czirkálót aluva talál a porkoláb, a magyart szörnyen megverje s hasonlóképpen a tizedes is. Az németet pedig az német káplárokkal az ő modjuk szerint büntetessék meg. Ha másodszor, vagy harmadszor azont aluva találják, meghaljon érette. A külső kapuban fenn . . . . . czirkáljon egy magyar gyalog, a két kapu között járjanak a szabadosokból levő czirkálók, addig peniglen mindkét helyen való czirkálást a szabadosok supportáljanak. Mindenik második-harmadik napon porkoláb uraim a várat megkerüljék kívül; mindennap pedig egy-egy tizedessel megkerültessek. Valamikor pedig hétköznap, annál inkább vasárnap predikatio léssen, a kaput bezárják porkoláb uraimék. A felső várbeli tizedesnek minden harangozáskor gondja legyen arra, hogy székeket hordasson be a hallgatók alá, és a mikor predikatio, könyörgések lesznek, czirkálót állasson, hogy senkinek is a vár piaczáon zörgést meg

ne engedjen, melyben ha a czirkáló miatt leszen fogyatkozás, megpálcáztatik; ha pedig a tizedesen mulik el, hogy czirkálót nem álltana, ő is hasonló képpen. Hasonlóképpen a középső kapubeli tizedes is azt kövesse azon büntetés alatt.

Jelt pedig a kapu bezárásakor adjanak porkoláb uraim; arra is igen szorgalmatos vigyázással legyenek, hogy mentül felesebb gyalogok legyenek a kapuk között, a kinek egyéb dolga nem leszen, ott üljenek nappal is. A kapuk és czájt (Zeug) házak kulcsai, mikor én itthon nem leszek, Vice kapitány uramnál álljanak, csak szintén a nagykapu és kiskapubeli kulcsok álljanak az alsóvárban levő porkolábnál. A felső vári nagy kapunak az abban levő porkolábnál, estve peniglen a takarodót mindenkor nyolcz óraker vonják meg vagy vonják fel a kiskapuhoz. Ha mikor vice kapitány uram ki megyen hálni, a kulcsokat adja a porkolábnak, kinek-kinek ugy, a mint laknak.

4. Valaki a várban akárkihez fegyvert vonson fel, kezeit elvágják; a ki pedig tisztviselője ellen tanálna vonni: meg haljon érte.

5. Minden alattvaló, kiki a maga tisztviselőjének illendő becsületit megadja, másképpen a ki affélében vétkezni találtatik, az vétkeknek rendi szerént való kemény büntetést el nem kerüli. Mindazonáltal a tiszt is, kiki alattvalóját megbecsülje és ha mely tisztviselő — kit nem mondok — valami tiszthez nem illő dolgot követne valamelyik alattvalóján, ugy az alattvaló maga kezével igazat ne vegyen, hanem feljebbvaló tisztjeinek megjelentvén, az is tartozzék törvény szerént haladék nélkül eligazítani.

6. Senki nap alámente után lámpás nélkül ne járjon, kiváltképpen oly helyeken, a hol tüztől félelmes, valaki ugy találtatik, megveretik. Szorgalmatos vigyázása is legyen az olyanokra vice kapitány, porkoláb és tizedes uraiméknak, és a kit rajta érnek, meg is veressék.

7. Senki takarodó harangozás után, igen kiváltképpen való derekas szükségén kívül szélylyel ne járjon, másképpen ha kit rajta érnek, megveretik.

8. Valaki a várban lármát indít ok nélkül: meghal érte.

9. Valaki a várból szót ad ki, kiváltképpen éjjel, tisztviselője hire nélkül: meghal érte; ha nappal cselekszi: megveretik.

10. Minden szállásokon kiki maga cselédjével a tüzet eltakartassa; mert valakinek tüze eltakarva nem találtatik, a híd alá tétetik és ott megöntöztetik, vagy maga, vagy cselédje, a ki vétkesnek találtatik. Valahonnét pedig a várban tűz támad, maga is belevettetik.

11. A tömlöczre oly vigyázással legyen porkoláb uram és a nagy kapubeli tizedes, hogyha rab szabadul el, díját meg fizetik és tömlöczbe

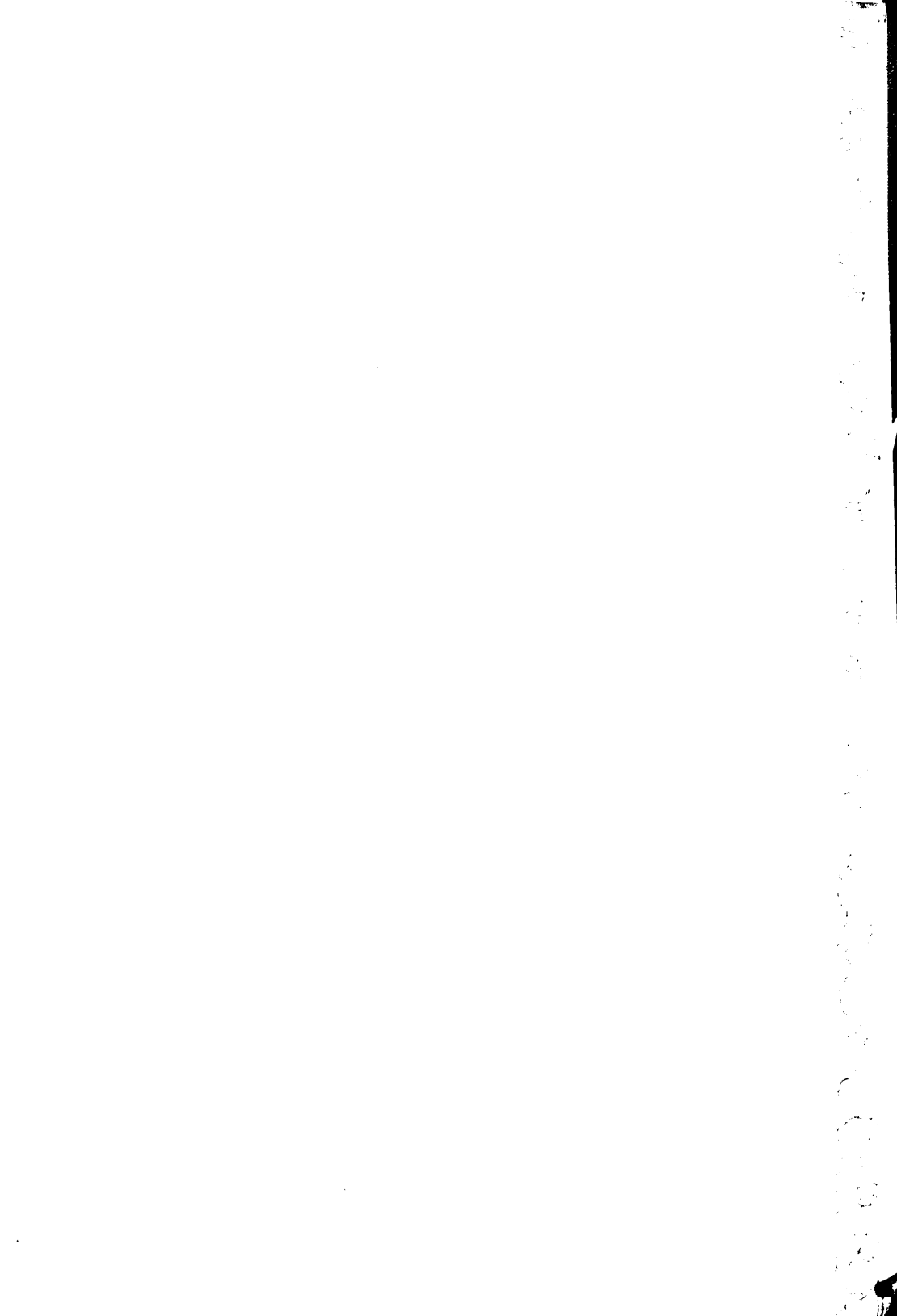
jutnak. Ha pedig a tömleczen kívül szabadul el, a tömleczet tartók és a melléjek rendelt gyalogok fizetik meg.

12. Minden takarodó harangozáskor az alsóvári porkoláb uram a bástya sarkánál való pincze ajtajára kívül vesse rá a lakatot, és reggel, mikor a kapukat megnyitják, nyissa meg.

Impurum fogalmazvány a Teleki-nemzetség közös levéltárában 763. szám alatt.

Közli :

KONCZ JÓZSEF.

SZINÁN PASA
nagyvezír.